

Çağdaş gereksinimler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

Ş. Gülin BEYHAN*, S. Mete ÜNÜGÜR

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 34437, Taksim, İstanbul

Özet

İnsanların yaşam süreçleri içerisinde birtakım değerlerin değişmesi çok olağan bir olgudur. Değişmek, vazgeçilmez bir süreçtir, ancak değişimin boyutu, koşulları ve sonuçları dikkate alındığında birtakım değerlerin değişmesi sırasında sürdürülebilir olanların da korunması ve sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Çalışma kapsamında çok boyutlu, çok katımlı bir sistematik geliştirilerek, bölgesel-kimlik analizi çerçevesinde oluşturulan model ile kimlik analiz envanterini ne kadar (ölçek), niçin, neden (içerik), nasıl, kimin tarafından (davranış) korunup-sürdürüleceğinin ve/veya değiştirilip geliştirileceğinin boyutları incelenmiştir. Sonuç olarak, sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişiminin holistik yapısında bölge ile ilgili tespitler, katılımcıların bölge hakkındaki kararları ve uygulamaları ile karşılaştırılmak üzere tez-anti tez olarak sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel çevre, holistik model, kimlik, sürdürülebilir turizm.

Sustainable tourism and identity model in the context of contemporary requirements

Abstract

The aim of this study is to present a systematic approach in investigation of the contradiction between the contemporary necessities and cultural continuity in the context of sustainable tourism in the light of sustainability for the use of next generations to preserve natural, cultural and environmental identity of tourism areas. Change in values of human beings' lives is a usual occurrence. Change is an inevitable fact but when its dimensions, conditions and the consequences are taken into consideration protection of sustainable ones and providing the cultural continuity are required during the development of the values. The need of examination of human's communication and an interaction on the same platform with the local-regional identity is an element of culture in the formation of physical environment. In this study, inventory of the identity analysis was investigated in different dimensions as what, how much (scale), why, what for (content), how and by whom (behavior) should be conserved and protected and/or changed and developed by the model formed in the framework of regional-identity analysis based on a multi-dimensional and multi-participation systematic approach. Consequently, for comparison with the decisions and applications of the participants about the region, the findings about the region in the holistic structure of development of sustainable tourism and identity were examined. With this model the decisions of the participants were systematically investigated by means of the data.

Keywords: Physical environment, holistic model, identity, sustainable tourism.

*Yazışmaların yapılacağı yazar: Gülin BEYHAN. tgulin@sdu.edu.tr; Tel: (246) 211 34 59.

Bu makale, birinci yazar tarafından İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde tamamlanmış olan "Kültürel süreklilik ve çağdaş gereksinimler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik kavramsal modeli: Pamukkale örneği" adlı doktora tezinden hazırlanmıştır. Makale metni 08.04.2004 tarihinde dergiye ulaşmış, 27.05.2004 tarihinde basım kararı alınmıştır. Makale ile ilgili tartışmalar 31.03.2006 tarihine kadar dergiye gönderilmelidir.

Giriş

Sürdürülebilir turizm kavramı

Küreselleşme ve sürdürülebilirlik kavramları bugün dünyada tartışılan iki önemli konudur. Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı hemen hemen tüm alanlara yansımıştır. Beşeri yaşamın bir gerekliliği olarak ortaya çıkmış ve tarımın, kentlerin, turizmin, teknolojinin vb. birçok örneğin sürdürülebilirliği, farklı alanlarda örnek niteliği taşımıştır. Hepsi farklı toplumsal boyuttadır, ancak ortak olan özellikleri insanın geleceğini konu almaları ve hangi alan için düşünüüyorsa o alanın kaynaklarının korunmasını amaç edinmeleridir.

Kalkınma ya da bölgesel gelişmede önemli bir alt sektör olarak nitelediğimiz turizm, çevre ve doğal kaynaklarla olan sıkı ilişkisi nedeniyle kalkınma ve çevre çelişkinin uyumluluğa dönüştürülmesi gereğini ortaya koymaktadır. İşte bu noktada, çevre ve ekonomi ile turizmi gittikçe artan bir önemle birbirlerinin parçası olarak geliştirmek, çevre kalitesini sürdürmek, kalkınmayı eşitlemek temel hedeflerini içeren sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplumsal sorumluluk, ekonomik verimlilik ve ekolojik duyarlılığı içermektedir. Bu bağlamda yumuşak turizm, ekolojik turizm, doğa turizmi, kırsal turizm gibi çeşitli tanımlamalar kullanılmaktadır (Atalık ve Gezici, 1994).

Sürdürülebilir turizm anlayışını daha iyi kavrayabilmek ve doğayla uyum içinde bir turizm gelişimini başarmak için eğilimler, sorumluluklar, gelecek bağlamında 10 ilke belirlenmiştir.

- Harekete geçmek için ihtiyaçları tanımak,
- Zayıf elemanları, yerleri, toplulukları desteklemek,
- Kurallı bir şekilde gelişmenin amaçlarını oluşturmak,
- Alan ve varlık üzerindeki kontrolü yapmak, alanın gelişimi ve alanın sahibine karşı aktif bir politika izlemek,
- Malzeme politikasını oluşturmak,
- Doğayı korumak,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımını güçlendirmek,

- Ekonomik aktivitelerin düzenini genişletmek,
- Yerel mimariyi, gelenekler ile kültür ve folklor mirasını korumaya yardım etmek,
- Turizm pazarlamasını, promosyonunu ortaya koymak (Buhalis ve Fletcher, 1996).

Bu bağlamda turizm sektörünün var olması ve sürdürülebilirliği turizme kaynak teşkil eden bölgesel ve yerel alanlara özgü doğal ve kültürel değerlerin korunarak kullanılmasıyla gerçekleştirilir. Başka bir deyişle turizmin fiziksel planlaması, tesislerin gereği gibi işletilmesi, acenta ve tur operatörlüğü ile finansman gibi konuların ekonomik karlılık yönünde olması gibi bir dizi kritere bağlıdır. Sürdürülebilir gelişme ve aynı zamanda çevreye uyumlu bir yaşam için ekolojik ve ekonomik kararların bir arada ele alınması söz konusudur. Bundan dolayı gelişmekte olan ülkemizin akılcı olan bu yolu izlemesi bir zorunluluk haline gelmiştir (Atabay, 1998).

Sürdürülebilir turizm uygulamaları, ekolojik, kültürel, sosyal, ekonomik, kurumsal ve estetik boyutta birçok maddesel yürütme politikaları izlemektedir. Adı geçen politikalar doğrultusunda 1980'li yılları etkisi altına alan deniz-güneş ikilisine bağlı kitle turizmi talebi üzerinde faydama açısından yapılan tartışmalar turizmin gelişiminde yeni arayışlara yol açmıştır. Tartışmalar bir taraftan kitle turizmi hareketinin ekonomik etkisinin istenilen düzeyde olmaması, arz kalitesi ve talep arasındaki tutarsızlık; öte yandan dar bir kıyı bandında giderek artan yoğunluğun, kaynakların aşırı kullanımına yol açması, çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratması, kaliteyi bozması olmak üzere iki nokta etrafında toplanmaktadır. Bu gelişmelerle 1980'li yılların sonlarına doğru sürdürülebilir turizm kavramını ve turizmin bu anlamda çeşitlendirilmesi (yat, macera-spor, kış, kültür, yayla, tarımsal, ekolojik, termal vb.), politikalarını gündeme taşımıştır (Altıparmak, 2002).

Bugün gelinen noktada; turizm sektöründe, turizm anlayışının çevre ve ekolojiye duyarlı hareket edilmesi kapsamında değişmesi beraberinde yeni arayışları getirmiştir. Yeni turizm alanları oluşmuş veya mevcut turizm alanlarında yeni fonksiyonlar verilmiştir. Ancak bu noktada

turizm bölgesinin kimliğinin korunması ve sürdürülmesi ile ilişkilendirilmiş bölge taşıma kapasitesi kavramı ortaya çıkmıştır.

Kimlik konusu ve kavramı

Kimlik doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onu görsel, işitsel vb. diğer duyuyla algılanan, kendine özgü olma durumudur (Ertürk, 1996). Kimlik kültürel ve sosyal bir olgudur. Mimari anlamda da çeşitlilik sergilemektedir.

Mimari kimlik bina ve yakın çevresi için mimar ve/veya kullanıcı tarafından oluşturulan ayırt edici özellikler ile belirlenebilir. Mimari kimlik kültürel ve kentsel kimlik sistemlerinin alt açılımı olarak kent ve koruma planları, mimari üsluplar, mimari diller, yapı ve çevre oluşturma politikaları, malzeme ve teknoloji, çevreye karşı davranışlar ve tutumlarla etkileşim içindedir (Hacıhasanoğlu, 1995).

Mimari fiziksel özelliğin bir kimlik oluşturabilmesi için de:

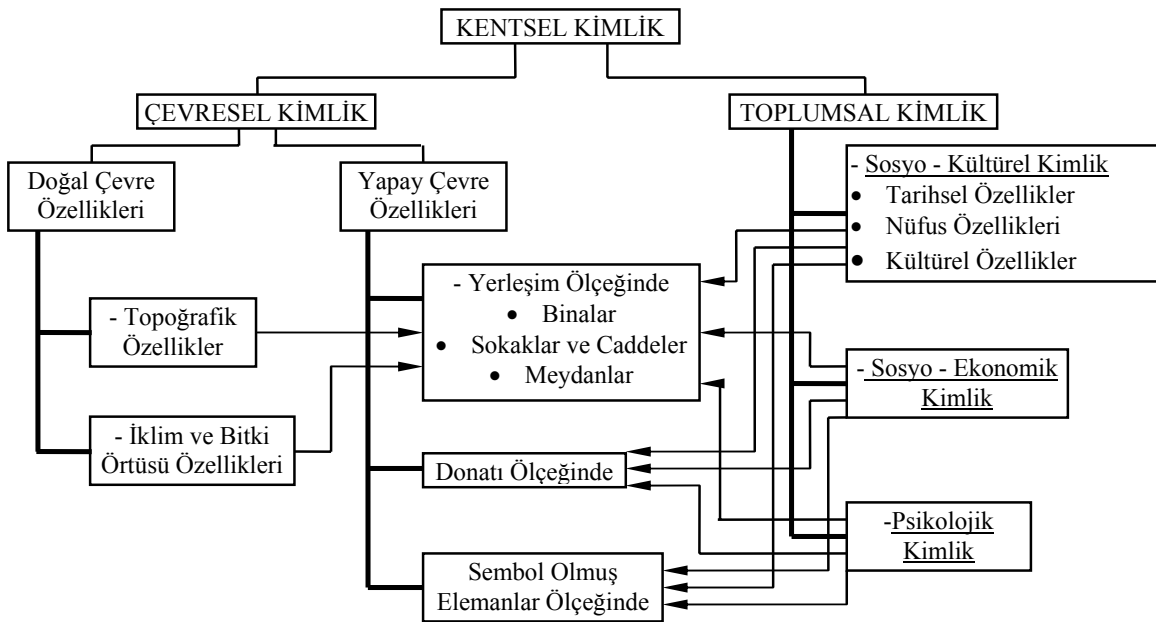
- Dikkat çekici ve toplum tarafından kabul edilmiş olması,
- Kitlesel etki bırakması,

- Yerleşimde odak noktası niteliği taşıması,
- Çevresi ile ilişki ve armoni içinde olması gibi unsurlardan bahsedilebilir (Binle ve Ertan, 1992).

Kentsel kimlik bir kentin, çevrenin, doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleri ile tanımlanır (İlgin, 1997). Kentsel kimlik oluşum şeması, açılımları ile birlikte Şekil 1'de ifade edilmiştir.

Bölgesel-kentsel içerikli yapılan alan çalışmalarında, kimlik öğeleri aşağıdaki şemada belirtildiği üzere ve daha geniş açılımları ile birlikte incelenmektedir. Kimlik-kültür ilişkisi, imaj ve algılama olayları ile beraber düşünülmeli ve çevreyi ifade eden birtakım özellikler aynı zamanda fiziksel, yapısal, kültürel çevrede imajı simgelemektedir.

Bir kimlik öğesi olan kültür, toplumun geleceğini, göreneğini, yaşama biçimini, adetlerini, alışkanlıklarını kapsayan bir kavram olduğu için kültür ve kimlik arasındaki ilişkinin vurgulanması önem taşımaktadır. Bir toplumun kültür düzeyinin seviyesi, toplumu oluşturan bireylerin yarattığı çevrenin kimliğini belirlemede ve yönlendirmede etken olarak görev yapmaktadır.

Şekil 1. Kentsel kimlik oluşum şeması (Örer, 1993)

Böylece, yapısal çevrenin oluşumuna etki eden sosyo-kültürel faktörlerin etkinliği ve çevre-kültür-davranış çalışmalarına öncelik ve ağırlık verilmesinin nedeni, çalışma kapsamında turizm alanlarındaki niteliksizliğin sebebinin kültür ve çevre ilişkisinin iyi kurulamadığından dolayı olduğu gözükmektedir.

Günümüze kadar turizm alanları için birçok uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar doğru yaklaşımlar belirlenmeden, planlama ve koruma hedeflerinden uzak yapıldığı için, olumlu sonuçlar ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında turizm alanları için özde neyi, ne sebeple, ne kadar, nasıl, hangi koşullarda, kimin için ve kimin tarafından korunup sürdürüleceği ve değişimin boyutlarının tespit edilebileceği bir tartışma platformu hazırlanmaya çalışılmıştır.

Materyal ve metot

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin çok boyutlu yapısı

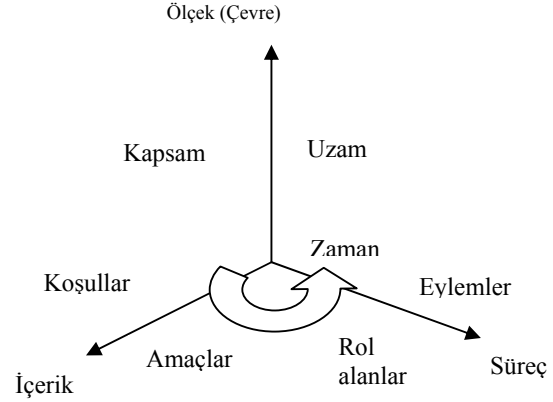
Fiziksel çevre araştırmaları çevre bileşenlerini, çevreyi oluşturan öğeleri desteklemeli; çevreyi oluşturan fiziksel ve sosyo-kültürel değerlerin korunup, sürekliliğinin sağlanması ve çalışma konusu olan turizm alanlarının bu anlamda bir değerlendirmeye tabi tutularak, toplumsal yaşam, ekolojik çevre ve ülke ekonomisini organize edebilmesini amaçlamalıdır.

Fiziksel çevrenin sürdürülebilirliği ve bu sürdürülebilirliğin turizm alanlarında değerlendirilebilmesi için çok boyutlu bir yapı sistematiği çözümlenmelidir. Çok boyutlu bu yapı içerik, ölçek, davranış ve zaman gibi bileşenleri içeren, çalışma alanına ve kapsamına göre konuya özgü hale getirilen bir çerçevede olmalıdır.

Son 25 yıl içinde yapılan çevreye karşı davranış çalışmalarında kavramsal strüktürler, mekan ya da (çevre/ölçek), kullanıcı grupları (içerik), sosyo-davranışsal fenomen (davranış) ve zaman olmak üzere dört boyutta ele alınarak geliştirilen genel kavramsal strüktür Şekil 2'de gösterilmektedir (Turgut, 1992).

Uygulamada kullanılacak olan kuramsal temelli kavramsal strüktür yukarıdaki açılamadır. Prob-

lem bu çok boyutlu yapısını oluşturan bileşenlerin sistematik olarak aynı olgu içerisinde incelenmesinden turizm alanlarının fiziksel çevre kimliği bağlamında sürdürülebilirliği modelinin oluşturulması sağlanacaktır.

Şekil 2. Çevre-davranış çalışmalarında genel kavramsal strüktür (Turgut, 1992)

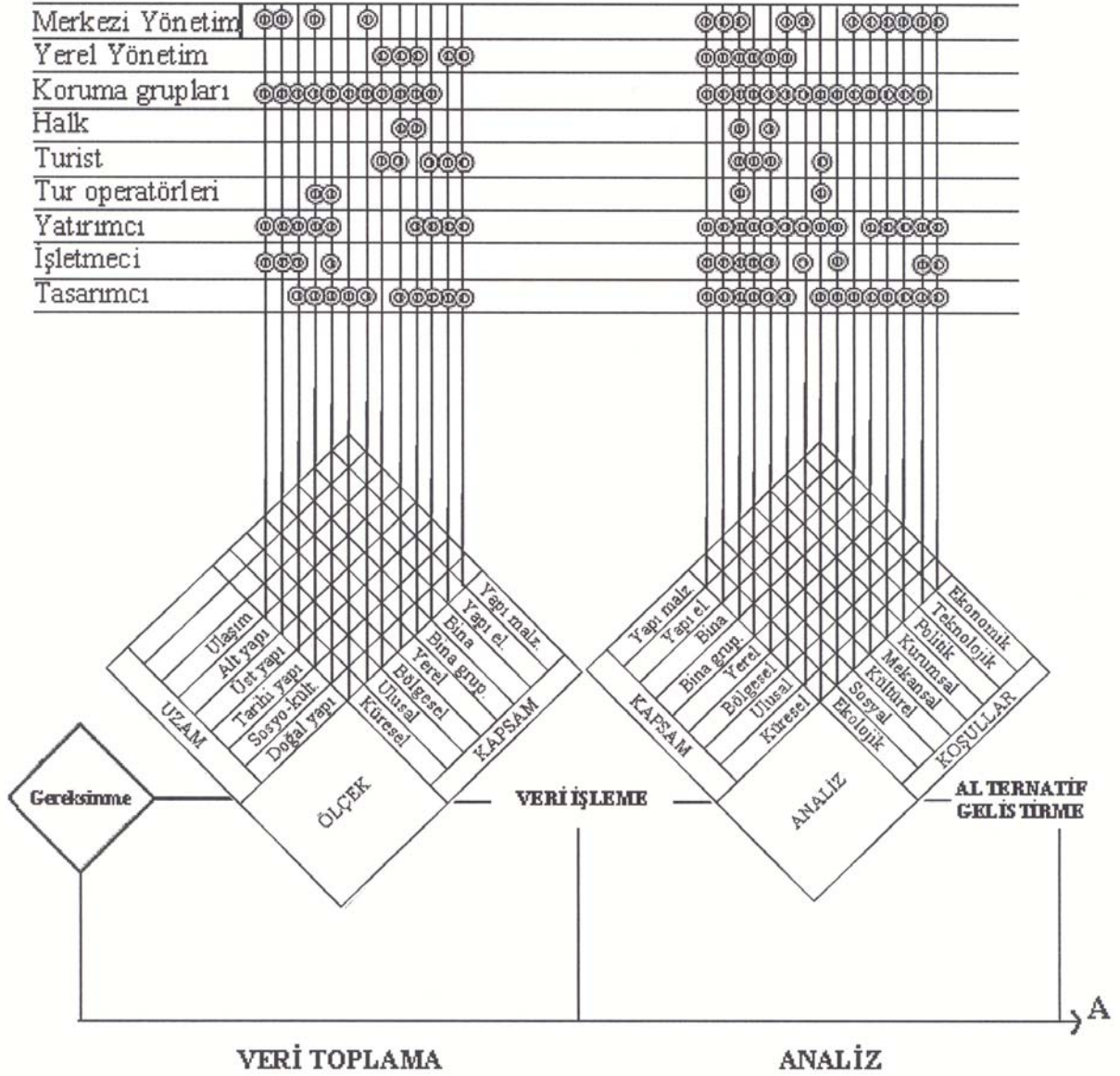
Sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin ölçek boyutu

Çalışılan alanlar problem alanının içeriğine bağlı olarak farklı ölçeklerde oluşabilirler. Ölçek kavramı kapsam bileşeninde küresel ölçekten bina bileşeni, hatta yapı elemanlarına kadar uzanan makro ve mikro düzeyde alt ve üst sistemlerden oluşmaktadır.

Ölçek boyutunda alan çevre bazında fiziksel ve psiko-sosyal olmak üzere iki grupta ele alınmalıdır. Konu alanı fiziksel çevre olmasından dolayı, doğal ve insan yapımı çevre olarak şekillenmelidir.

Sürdürülebilirlik süreci sınırları içine konu birçok anlam aldığı gibi, küresel, ulusal, bölgesel, yerel gibi üst sistemleri kapsarken; bina grupları, bina, yapı elemanı, yapı malzemesi gibi alt sistemlerle de ilgi alanı oluşturan bütüncül düşünülmesi gereken bir içermeler sistematiğidir.

Ölçek boyutunun bir diğer bileşeni de uzam boyutudur ve sürdürülebilir turizm çevrelerindeki fiziksel çevre öğeleri Şekil 3a'da görüldüğü üzere doğal yapı, sosyo-kültürel yapı, tarihi yapı, üst yapı, alt yapı, ulaşım gibi alt öğeleri ile belirlenmektedir.

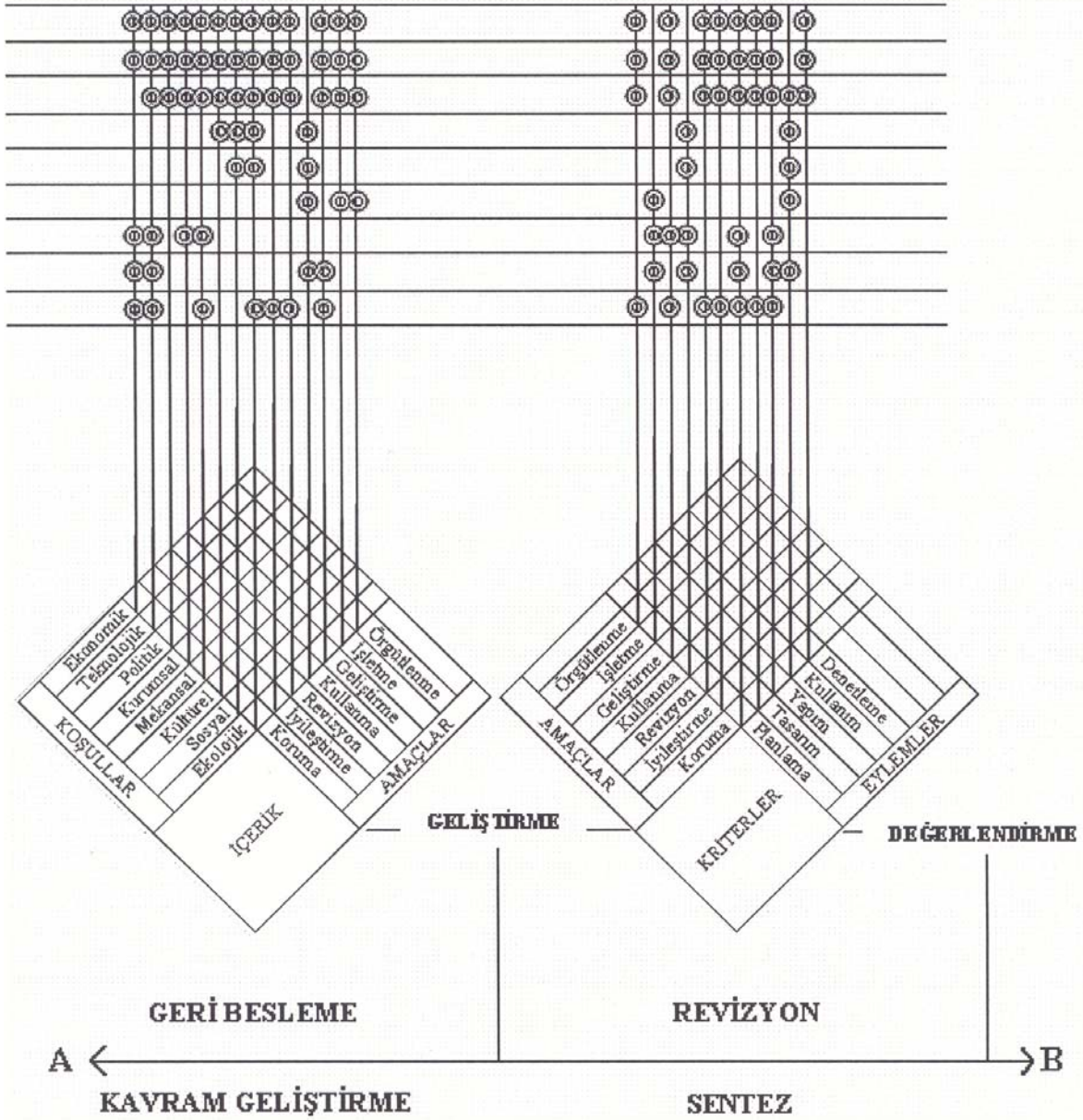

Şekil 3a. Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin içerik boyutu

İçerik alt başlığını oluşturan bileşenler problem alanından erişilmek istenen sonuç, hedef olan amaçlar ile bir şeyin kendi özelliğini kazanması için bulunması gereken durum, gerekli olan özellikler ile kastedilen koşullardır. Koşulların alt bileşenlerini turizmin sürdürülebilmesinde ortaya çıkan hem politika, hem strateji, hem de kriterleri olabilecek öğeler oluşturmaktadır. Bunlar ekolojik, sosyal, kültürel, mekansal, kurumsal, politik, teknolojik, ekonomik olarak belirlenmektedir.

Şekil 3b'de görülen modelin içerik boyutunun ikinci önemli adımı da koşulların bazı hedefler doğrultusunda uyarlanma sürecini yaşamasıdır. Öyle ki, turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre sürecinde esas hedef, fiziksel çevrenin ne amaca hitap ederse etsin sürdürülmesidir. Sürdürmek ise, korumak ve koruma amaçları doğrultusunda gelişmek, ilerlemek anlamındadır. Bu anlamda hedefler koruma, iyileştirme, revizyon, kullanma, geliştirme, işletme, örgütlenme olarak belirlenebilir

Şekil 3b. Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin süreç/davranış boyutu

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre ölçek ve içerik boyutunda kavramsal ve eylemsel analizlerden geçirilerek, davranış boyutunda süreçte rol alanlar ve eylemlerle birleştirilerek bütüncül bir sisteme dönüşmektedir.

Turizm alanlarında fiziksel çevre kimliğinin sürdürülebilme sürecinde rol alanlar yani “aktörler” şöyle sıralanabilir: merkezi yönetim görevlileri,

yerel yönetim görevlileri, koruma grupları (UNESCO ve anıtlar ve sitler uluslararası komisyon), halk, turist (yerli ve yabancı), tur operatörleri, yatırımcı, işletmeci, tasarımcılardır. Şekil 3a, 3b ve 3c’de eylem süreçlerinde rol alanların farklı adımlarda üstleneceği farklı görevler toplu şekilde gösterilmiştir.

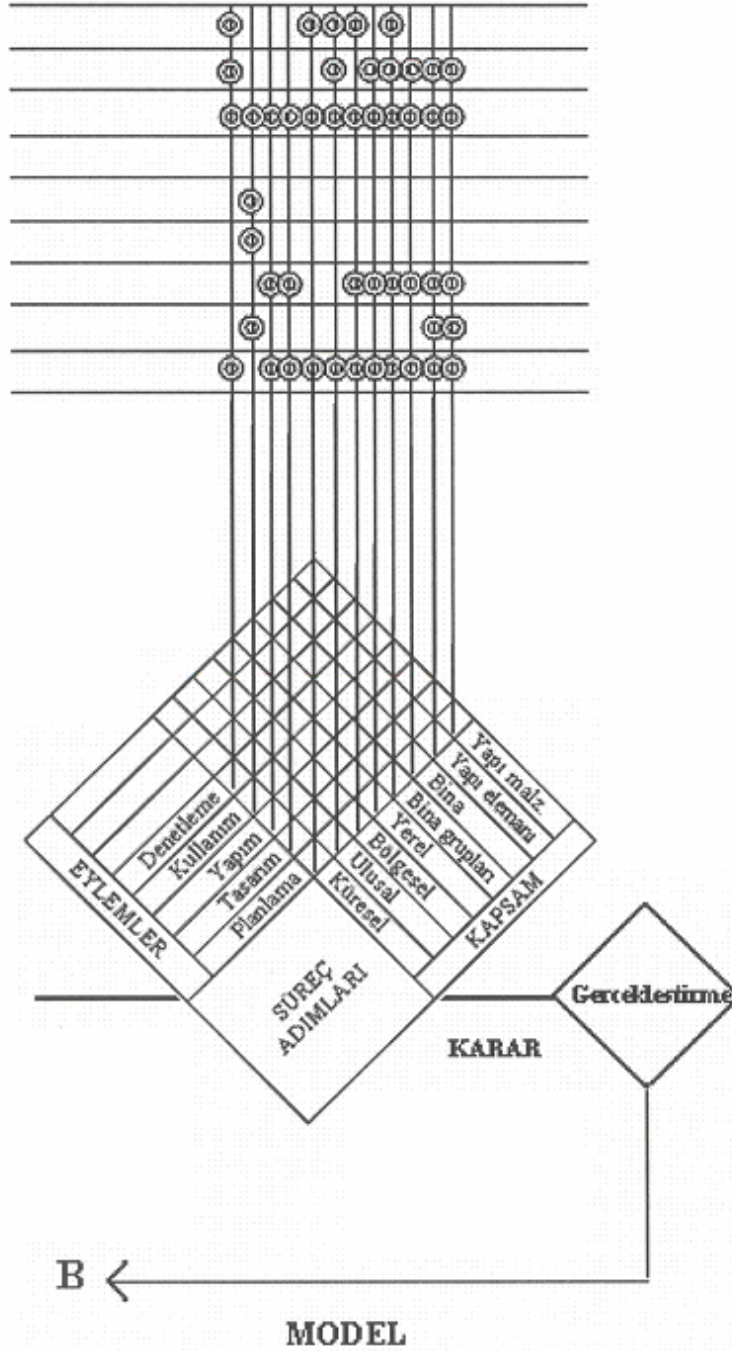
Bu süreçte rol alanlar modeldeki gibi olurken, bu aktörlerin yaptıkları veya buldukları eylemler de modelin birer parçasıdır. Eylem hare-

ket, uygulama, bir işin amacına uygun bir biçimde gerçekleştirilebilmesi veya bir durumun daha ileriye götürülebilmesi için yapılan düzenlemelerdir. Şekil 3c'de belirtilen süreç adımları içerisinde yer alan eylem süreçleri de planlama, programlama, yapım-gerçekleştirme (uygulama), kullanım, denetleme olarak belirlenmektedir.

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinin zaman boyutu

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre zaman içinde dinamik, akıcı ve değişken özellikler göstererek, zamanla değişen konfor şartlarına ve günümüz ihtiyaçlarına bağlı olarak geliştirilebilme özelliği sergilemelidir.

Şekil 3.c. Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

Zaman ölçek, içerik ve davranış boyutlarıyla beraber düşünülecek ve her üçünü de farklı aşamalarda etkileyecek bir dördüncü boyuttur. Sürdürülebilirlik de zaman boyutu önemlidir. Hem günümüz koşullarında günümüz konfor şartlarını sağlamak, hem de kültürel ve fiziksel sürekliliği devam ettirmek açısından zaman boyutu önem taşır. Zaman değişen koşullar doğrultusunda farklılaşmalar gösterebilir örneğin, bu süreç içerisinde birtakım hedefler içerik ve kapsam boyutunda zamansal değişimlere uğrayacaktır. Birtakım geri dönüşler veya gözden geçirmeler yapılmaktadır.

Turizm alanlarında uygulanacak modelde bu süreç adımları zamana ilişkin işlevsel-fonksiyonel olarak doğrusal, salınımsal, helezonik değişiklikler bağlamında gerçekleşmektedir.

Bu model akışından da görüldüğü üzere sürdürülebilir fiziksel çevre kimliği modelinde neyin, ne kadar (ölçek boyutu), niçin, neden (içerik boyutu), nasıl, kimin tarafından (davranış boyutu) korunup, sürdürüleceği ve/veya değişip değişmeyeceği, ne açılardan gelişim sergileyebileceği boyutlarını içermelidir.

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli

Turizm alanlarında sürdürülebilir fiziksel çevre fiziksel ve sosyal koşullar altında ve farklı zamanlarda farklı içerik ve ölçek içinde oluşan olguların karmaşık bir yapı içinde çeşitli katılım ve işbirliği içinde kararlar alınmasını gerektirmektedir.

Sürdürülebilir turizm bağlamında çağdaş gereksinmeler ile kültürel süreklilik arasındaki karşılığın incelenmesinde sistematik çok boyutlu bir yapı ortaya koyan sorunsalın holistik bir modele oturtulması gerekmektedir.

Bu amaçla geliştirilmiş model, Prof. Dr. Cengiz Eruzun ve Prof. Dr. Mete Ünügür'ün hazırladığı Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planında oluşturulan sürdürülebilir kentsel gelişme süreci modelinden yararlanılarak turizm alanları için kurgulanmıştır (Eruzun, Ünügür, 1996). Model akışından da görüldüğü üzere neyin, ne kadar (ölçek boyutu), niçin, neden (içerik boyutu),

nasıl, kimin tarafından (davranış boyutu) korunup sürdürüleceği ve/veya değiştirilip değişmeyeceği, ne açılardan gelişim sergileyebileceği boyutlarını içermelidir. Gereksinme, veri toplama, veri işleme, analiz, alternatif geliştirme, kavram geliştirme, geri besleme, geliştirme, sentez, revizyon, değerlendirme, model, karar, gerçekleştirme süreçlerinden oluşan bir model kurgusu oluşturulmuştur.

Sonuçlar ve tartışma

Sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli olarak uyarlanan model, bu alanda daha önce çalışılmış konulardan daha ayrıntılı olarak işlenme imkanı sağlamaktadır.

Şimdiye kadarki alan çalışmaları tek boyutlu çözümlerden oluşmakta ve çoğunun uygulama bazında başarıya ulaşmadığı görülmektedir. Bu açılardan değerlendirilirse, bu model ile soruna çok boyutlu bir yapısal çözümlerle yaklaşılması gereği ortaya çıkmaktadır.

- Kullanılan model, sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim sürecinde yer alan tüm rol alanları ve neden oldukları eylemlerle beraber ele almakta ve birçok açıdan olumlu sonuçlar vermektedir.
- Çevrenin zaman içinde değişebileceği kabul edilen bir yaşam ilkesidir. Model işleyişi içinde bölgesel, doğal ve kültürel değerlerin ölçek, içerik ve davranış boyutlarından oluşan modelin değişime açık yapısı belirlemektedir.
- Bu model ile neyin, ne kadar, niçin, nasıl kimin tarafından korunup, planlanıp, sürdürülebilirliğin sağlanacağı, neyin, ne kadar, niçin, nasıl, kimin tarafından uygulanıp, geliştirilerek değiştirilip, işletileceği sorunları sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim modeli içinde tez-antitez, olumlu-olumsuz olarak ele alınmaktadır.
- Sürdürülebilir turizm ve kimlik gelişim modeli kapsamında yer alan katılımcılar, üst ve alt açılımları ile sistem içinde belirtilmiştir. Çok geniş bir yelpazede birbiri ile iletişim ve denetim sağlanması şeklinde bir bütünlük yapısı içerisinde rol almaktadırlar.

- Modelin turizm alanında uygulanması ile kuramsal bir kurgu içeren modelin, uygulama boyutunda olgunun somutlaştırılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda soyut kavramların, somut olgulara dönüştüğü görülmektedir.
- Sürdürülebilir turizm için uyarlanan modelin objektif bir yapıda olduğu ise, başta varsayılan bazı savların, sonuçta farklı görünüm-ler kazanması ile vurgulanmaktadır. Örneğin merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin etkinliklerine ilişkin beklentiler uygulama sonucunda yadsınımlardır.
- Kullanılan model ile çok farklı ölçeklerde katılımcıların görüşü alınarak, çeşitli bilgi toplama teknikleri ile kullanıcı eylemleri ve etkilenmeleri saptanabilmekte; daha gerçekçi, güncel ve alana ait özelliklere ulaşılabilmektedir.
- Model ile soyuttan somuta dönüşen ve her model çıktısının bir sonraki alt modelin girişini oluşturması da bütünlük ve devamlılık ortaya koymakta ve her özgün durum için farklı sonuçlar vermektedir.
- Bölgesel bir gelişim sürecinin sorgulanmasında gerçekçi hedefleri olmayan, belirsiz kapsam, uzamda tam adı konmamış koşullar, hedefler ve tanımlanmamış eylemlerle hareket edilirse yüzeysel, kimin hangi aşamada neyi, nasıl yapacağı belirsiz durumlar ortaya çıkar ve bu tip modeller başarısız sonuçlar vermeye mahkumdur.

Bu açılardan bakıldığında çalışılacak bölgenin doğal ve kültürel değerlerinin ve kentsel kimliğinin gelecek kuşaklara taşınarak, bu mirasın sürdürülebilmesi, çevrenin günümüz koşullarında kaliteli ve konforlu bir şekilde kullanılması amacıyla bu modeldeki gibi çok boyutlu çözümlerle katılımcıların kararları ve hedeflerinin bütüncül hatta holistik bir yapı oluşturulmalıdır.

Bu modelle katılımcıların kararları sistemleştirilmekte, genel söylemlerden çok konuyla birebir örtüşen verilere ulaşılmıştır. Model sayesinde kapsam, uzam, amaçlar, koşullar, süreçler ve bu süreçlerde yer alan aktörler ile zaman boyutunda değişimlerin incelenmesi mümkün kılınmıştır.

Çalışmanın yukarıda özetlenmeye çalışılan kuramsal ve kılğısal düzeyi bu alanda yapılan benzer çalışmaların kısıtlı yapılarına karşın, bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutacak, yol gösterecek bir nitelik taşıdığı görülmektedir.

Kaynaklar

- Altıparmak, M., (2002). Turizm çeşitlendirilmesi sürdürülebilir turizm ve planlama, *T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara, 275.
- Atabay, S., (1998). 21. Yüzyılda sürdürülebilir turizm politikaları, *1. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 1-2.
- Atalık, G., Gezici, F., (1994). Çevre duyarlı planlama kapsamında turizm eylemlerinin değerlendirilmesi, *4. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi Bildirileri*, KTÜ Müh. Mim. Fak. Mimarlık Bölümü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Trabzon, 448.
- Binle, M., Ertan, M., (1992). Çanakkale’de Turizmin geliştirilmesi ve kent kimliği ile ilişkilendirilmesi, *Lisans Tezi*, MSÜ, İstanbul, 49.
- Buhalis, D., Fletcher, J., (1996). *Environmental Impacts On Tourist Destinations: An Economic Analysis*, Sustainable Tourism development, Avebury Athenaem Press Ltd., Netherlands, 15.
- Ertürk, T., (1996). Şehir Kimliği: Amasya Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 11.
- Eruzun, C., Ünügür, S.M., (1996). Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı, *Arkitekt*, 438, İstanbul, 38-39
- Hacıhasanoğlu, O., (1996). Kimlik Sorunu, Mimarlığın Evrensel ve Yerel Boyutları, Uluslararası 8. International Yapı ve Yaşam’ 96 Building and Life, Kongre Kitabı, *Mimarlık ve İletişim*, Bursa, 259.
- İlgin, C., (1997). İstanbul konut mimari kimliğinin konut örüntülerine bağlı değişimi ve kent kimliği ile etkileşimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 8.
- Örer, G., (1993). İstanbul’un kentsel kimliği ve değişimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 46.
- Turgut, H., (1992). Çevre ve kültür çalışmaları, Ders Notları, İstanbul, 7.